

برسم

تهیه کننده: شیوا شکوری

برسم در دست آناهید (پهلوی) ناهید (پارسی) اناهیتا (اوستایی) دیده می شود. در فارسی میانه و اوستایی، واژه برسم / barəsmān به معنی «دسته‌ای از شاخه‌ها یا ساقه‌های گیاه مقدس» است. در آیین زرتشتی، این شاخه‌ها معمولاً از گیاه برومند و همیشه‌سبز (مانند انار، مورد یا خرما) گرفته می‌شوند. کاهن یا نیایشگر آن را در دست می‌گیرد هنگام انجام اوستاخوانی و یسنا. در واقع، برسم نماد رُستنی، زندگی و پیوند انسان با آفرینش گیاهی و طبیعی است. در نیایش‌ها، موبد آن را در پیشگاه آتش یا بر فراز آب نگاه می‌دارد تا نشان دهد که نیایش او نه تنها برای انسان، بلکه برای همه آفرینش است.

معنای نمادین برسم در دست آناهید

ایزدبانو آناهید / آردوی‌سورا اناهیتا، ایزد آب، باروری، پاکی و زایش است. در نقش برجسته‌ها و مهرها، گاهی در یک دستش برسم دارد و در دست دیگر آب یا ظرفی از آب. در این حالت، برسم در دست او دو معنا دارد:

۱. نماد آیینی:

نشان می‌دهد که خود آناهید نیز نیایشگر و پاسدار آیین است؛ او همانند موبدان زمین، آفرینش را می‌ستاید و از آن نگاهبانی می‌کند.

۲. نماد زایش و پیوند با طبیعت:

چون برسم در دست آناهید از گیاه است، بیانگر «رُستنی و باروری» است؛ یعنی او بانوی حیات سبز است. آب از اوست و رویش نیز از او.

به همین دلیل در هنر ساسانی، در دست او یا در کنار پیکرش شاخه‌ای از گیاه، گل، یا برسم دیده می‌شود.

این دقیقاً همان معنایی است که در اسطوره‌های میانرودانی برای «ایشتر» و در یونان برای «دمتر» وجود دارد:

الهای که شاخه یا خوشه‌ای در دست دارد، یعنی بانوی باروری و زمین زنده.

پیوند برسم با آیین یسنا

در آیین یسنا، موبد هنگام نیایش آتش و خواندن یسنا، برسم را بالا می‌گیرد و با زمزمه اوستا می‌گوید:

«این رُستنی‌ها را می‌ستایم که از زمین برمی‌آیند و نیرو و برکت به آفریدگان می‌دهند.»

در همین معنا، آن‌ها در مقام الهه آب، با در دست داشتن برسم نشان می‌دهد که او سرچشمه‌ی برکت گیاهان و زندگی است. آب و گیاه، دو روی یک نیروی زایش‌اند.

معنای فلسفی‌تر

در نمادشناسی زرتشتی، برسم رشته‌ای است که میان آسمان و زمین، میان اهورمزدا و آفریدگان، کشیده شده.

پس وقتی آن‌ها در دست دارد، یعنی او واسطه‌ی پیوند مینوی و گیتی است:

آب از آسمان می‌آید، زمین می‌رویاند و آن‌ها با برسم، این چرخه را در دست دارد.

جمع‌بندی ساده

- برسم = شاخه سبز و مقدس، نماد زندگی و نیایش.
- در دست آن‌ها = نشانه باروری، پاسداری از آیین و پیوند آسمان و زمین.
- یعنی: او بانوی آب و گیاه است و برسم در دستش رمز زندگی جاودان است.